

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми **«ФОРМУВАННЯ ПЕРШООСНОВ ПІЗНАВАЛЬНОЇ
САМОСТІЙНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У
КОНСТРУКТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала:
студентка II курсу, групи DOb1-M17z
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Кастеріна Ольга Олегівна

Керівник
Каньоса Н. Г., кандидат
психологічних наук, доцент

Рецензент
Дутко О. М., кандидат педагогічних
наук, старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2018 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ В ТЕОРІЇ ТА ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1 Сутність та структура пізнавальної самостійності	9
1.2 Організація конструктивної діяльності як умова формування пізнавальної самостійності старших дошкільників	19
1.3 Вивчення рівня сформованості пізнавальної самостійності у дітей старшого дошкільного віку (констатувальний експеримент)	30
Висновки до першого розділу.....	51
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПЕРШООСНОВ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	53
2.1 Завдання та організація формувального експерименту	53
2.2 Експериментальна методика формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності.....	63
2.3 Перевірка ефективності педагогічних умов формування першооснов пізнавальної самостійності у дітей старшого дошкільного віку (контрольний експеримент).....	81
Висновки до другого розділу	86
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	98
Додаток А. Анкета для вихователів.....	98
Додаток Б. Анкета для батьків.....	99
Додаток В. Експериментальна програма формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності.....	100

ВСТУП

Сучасна система дошкільної освіти спрямована на створення умов, що відкривають дитині можливість самостійних дій у пізнанні навколишнього світу. Впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти зумовлює необхідність розвитку дітей у різних сферах їхнього життя, зокрема сфери «Я сам», виокремленої у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні.

Самостійність як базова якість особистості дитини набуває характеру тенденції і проявляється у її здатності діяти незалежно від допомоги та керівництва з боку дорослого, виявляти елементарну критичність та самокритичність, доводити будь-яку справу до кінця. Актуальним у зв'язку з цим стає необхідність формування пізнавальної самостійності у дітей саме старшого дошкільного віку, оскільки на цьому сенситивному етапі дошкільники оволодівають мислительними операціями, мають достатній рівень знань для оволодіння певними способами діяльності. Однією з важливих причин труднощів формування в дітей дошкільного віку активності та самостійності у пізнавальній діяльності є те, що в педагогічній практиці вкрай недостатньо враховуються особливості розвитку дитячого мислення.

Наукові дослідження з вивчення особливостей процесу навчання старших дошкільників (Л.С. Виготський, В.В. Давидов, О.Л. Кононко, В.К. Котирло та ін.) свідчать про те, що пізнавальна самостійність трактується як якість особистості, що виявляється у готовності та вмінні здобувати нові знання з різних джерел, оволодівати засобами пізнавальної діяльності.

Науковці розглядають пізнавальну самостійність як таку, що проявляється не тільки в інтелектуальних видах праці, але й визначає успіх практичної діяльності, до якої належить і конструювання (П.Я. Гальперін, Г.С. Костюк, М.М. Поддьяков та ін.) [59].

У реальному процесі навчання дошкільників пізнавальна та практична діяльності зазвичай розглядаються як самостійні напрями. Традиційно на заняттях з рідної мови, математики, ознайомлення з навколишнім

середовищем у дітей формуються знання та основи пізнавальної діяльності, а на заняттях з малювання, ліплення, аплікації, конструювання, що належать до естетичного виховання, основна увага приділяється розвитку руки, засвоєнню прийомів практичної діяльності. Тобто суперечність виявляється в тому, що дії руки та розуму розділені й лише іноді перехрещуються.

Наступна суперечність полягає у тому, що у дослідженнях, присвячених вивченню проблеми конструювання дітей дошкільного віку (М.М. Поддьяков, Л.О. Парамонова та ін.), увага акцентується саме на прагненні дитини до самостійності, зокрема пізнавальної, тоді як у педагогічній практиці вияв пізнавальної самостійності не завжди підтримується вихователем [55].

На підставі аналізу наукової літератури та спостережень за станом розв'язання проблеми формування пізнавальної самостійності в дітей дошкільного віку можна констатувати, що вона є актуальною та переконливо доводить необхідність її подальшого вивчення. Зокрема, не здобули ґрунтовного дослідження зміст і методика організації конструктивної діяльності з метою формування пізнавальної самостійності у старших дошкільників.

Таким чином, вивчення вищезазначених аспектів досліджуваної проблеми, важливість її теоретичної обробки та експериментальної перевірки зумовили вибір теми дипломного дослідження **«Формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності»**.

Об'єктом дослідження є формування пізнавальної самостійності старших дошкільників в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування першооснов пізнавальної самостійності дітей старшого дошкільного віку у конструктивній діяльності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників.

Гіпотеза дослідження. У дослідженні, ми виходили з припущення, що

пізнавальна самостійність дітей старшого дошкільного віку є однією з найважливіших характеристик розумового та емоційно-вольового розвитку дитини і складається з декількох компонентів: емоційно-мотиваційного, когнітивно-змістового та діяльнісно-перетворювального, розвиток яких і забезпечить формування першооснов пізнавальної самостійності дітей.

Відповідно до мети й гіпотези сформульовані такі основні **завдання дослідження**:

1. Науково обґрунтувати структуру та змістові ознаки пізнавальної самостійності дітей старшого дошкільного віку у психолого-педагогічній літературі.

2. Визначити критерії та виявити рівні сформованості пізнавальної самостійності старших дошкільників у сучасній педагогічній практиці і на цій основі уточнити сутність поняття «пізнавальна самостійність», враховуючи вікові особливості дітей старшого дошкільного віку.

3. Розробити модель та програму формування першооснов пізнавальної самостійності дітей у конструктивній діяльності.

4. Експериментально апробувати педагогічні умови та методику формування першооснов пізнавальної самостійності дітей старшого дошкільного віку, довести їх ефективність.

Методологічними засадами дослідження є положення філософської теорії пізнання, виховання й розвитку особистості, залежність рівня розвитку людини від провідної діяльності, теоретичні положення педагогіки та психології про предметно-практичну діяльність як важливий засіб пізнання, наукові дані вітчизняних і зарубіжних психологів і дидактів про взаємозв'язок окремих складових освітнього процесу.

Теоретичною основою дослідження є психолого-педагогічні положення з формування пізнавальної активності (О.Г. Брежнева, Л.М. Поздняк, К.Й. Щербакова, Г.О. Щукіна та ін.), з вивчення індивідуально-диференційного підходу до навчання дітей (О.П. Аксьонова, Н.В. Гавриш, О.В. Запорожець та

ін.), особливостей конструктивної діяльності дошкільників (А.М. Давидчук, Л.О. Парамонова, М.М. Поддяков та ін.). У дисертації враховано положення законодавчих та нормативних документів про освіту, зокрема Закону України «Про дошкільну освіту», «Національної доктрини розвитку освіти», «Базового компонента дошкільної освіти в Україні».

Для розв'язання поставлених завдань було використано такі **методи:** *теоретичні:* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення даних); моделювання, порівняльний аналіз варіативних програм виховання дітей дошкільного віку, навчальних методичних посібників; *емпіричні:* спостереження за освітнім процесом у закладах дошкільної освіти; анкетування вихователів, батьків; констатувальний, формувальний та контрольний експерименти; статистичний аналіз результатів проведеного дослідження.

Організація дослідження. Дослідницька робота здійснювалась у два етапи протягом 2017-2018 рр.

На **першому** етапі (2017 р.) вивчено та проаналізовано психолого-педагогічну літературу з проблеми формування пізнавальної самостійності старших дошкільників, визначено науково-понятійний апарат – об'єкт, предмет, мету, гіпотезу та завдання дослідження. Вивчення стану досліджуваної проблеми в практиці роботи ЗДО; розроблено діагностичну методику для виявлення рівнів сформованості пізнавальної самостійності дітей старшого дошкільного віку; проведено анкетування вихователів, батьків. Підготовлено експериментальну програму та методику формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності. Організовано постійно діючий науково-методичний семінар для вихователів.

Відповідно до розробленої експериментальної програми та методики на **другому** етапі (2018р.) проведено формувальний експеримент, у перебігу якого впроваджувалися обґрунтовані педагогічні умови, простежувалась залежність рівня пізнавальної самостійності від організації конструктивної

діяльності дітей. Вивчалась ефективність визначених педагогічних умов, їх вплив на рівень сформованості пізнавальної самостійності дітей старшого дошкільного віку, узагальнювались результати педагогічного експерименту, на їх основі уточнювались теоретичні підходи до організації освітнього процесу, формувалися висновки, здійснювалось оформлення дисертації.

Експериментальна база дослідження. Експериментально-дослідна робота проводилася на базі ЗДО №8 «Колосок» м. Кам'янець-Подільський. У експерименті брали участь 25 дітей старшого дошкільного віку, також 8 педагогів та 48 батьків.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження. Здійснена спроба розробити і впровадити в педагогічну практику модель формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності, обґрунтувати структуру та критерії пізнавальної самостійності у дітей старшого дошкільного віку, експериментально перевірити ефективність педагогічних умов її формування. Виявлено залежність рівня сформованості пізнавальної самостійності від організації навчання конструювання в умовах роботи закладів дошкільної освіти.

Практичне значення проведеного наукового дослідження полягає в розробці та експериментальній перевірці програми та методики формування першооснов пізнавальної самостійності у конструктивній діяльності. Результати дослідження можуть стати базою для подальшого вдосконалення Програми розвитку дитини дошкільного віку.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалось шляхом публікацій та доповідей на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» (м. Кам'янець-Подільський, 19–20.10.2017 р.) «Розвиваючий потенціал творчої гри дітей старшого дошкільного віку»; третій науково-практичній інтернет-

конференції молодих науковців та студентів «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (м. Івано-Франківськ, 29–30.11.2017 р.) «Розвиток конструктивної діяльності в дошкільному віці»; II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (м. Кам'янець-Подільський, 28.03.2018 р.) «Формування пізнавальної активності у старших дошкільників засобами діалогічної взаємодії»; науково-практичному семінарі «Перспективи розвитку дошкільної та початкової освіти» (м. Кам'янець-Подільський, 23.02.2018 р.) «Організація пізнавальної діяльності старших дошкільників у закладах дошкільної освіти»; звітній студентській конференції 2017-2018 н.р. (м. Кам'янець-Подільський, 7-8.03.2018 р.) «Пізнавальна самостійність дітей старшого дошкільного віку»; міжвузівській науково-практичній конференції «Особливості використання навчально-виховних технологій в освітньому процесі» (м. Хмельницький, 4.04.2018 р.) «Активізація пізнавальної діяльності шляхом впровадження інтерактивних технологій»; II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» (м. Кам'янець-Подільський 22-23.10.2018 р.) «Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку»; інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 25.10.2018 р.) «Вплив ігрової діяльності на виховання самостійності у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Упровадження результатів дослідження здійснювалось автором шляхом тренінгів, бесід консультацій з дітьми старшого дошкільного віку і їх батьками (ЗДО №8 «Колосок» м. Кам'янець-Подільський).

Структура дипломної. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

ВИСНОВКИ

Здійснений у дисертації теоретичний аналіз проблеми, а також результати експериментального дослідження дають підстави для висновків.

1. З'ясування стану проблеми формування пізнавальної самостійності дітей старшого дошкільного віку у психолого-педагогічних дослідженнях та у практиці дошкільної освіти свідчить про її актуальність та необхідність подальшого вивчення. Доведено, що пізнавальна самостійність притаманна кожній дитині та формується саме в тій діяльності, яка пов'язана з її розумовим розвитком. При цьому рівень її розвитку відповідає індивідуальним рисам й особливостям та соціальному досвіду.

2. Встановлено, що старший дошкільний вік є сенситивним періодом для формування пізнавальної самостійності. Це пояснюється прагненням дитини цього віку до самостійності, незалежної поведінки. Важливо, що протягом цього періоду відбувається заміна провідної діяльності навчальною та предметно-практичною, набуває значного рівня розвитку мислення, пізнавальні та вольові процеси.

3. Вагому роль у освітньому процесі закладів дошкільної освіти відіграє конструктивна діяльність, яка традиційно належить до естетичного виховання. У цій діяльності в дітей дошкільного віку формуються позитивний настрій задля пізнання, знання, практичні вміння та навички, цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність тощо. В процесі конструктивної діяльності інтегрально взаємодіють пізнавальна та продуктивна функції, що забезпечують процес від засвоєння знань до їх самостійного застосування на практиці.

4. Як показали результати констатувального етапу експерименту, рівень пізнавальної самостійності старших дошкільників є середнім (51,8 %) та низьким (27 %), у більшості дошкільників виявлені недостатня мотивація, застосування однотипних прийомів та навичок у самостійній діяльності, низька працездатність, недостатня сформованість вольового компонента,

іноді неухважність, небажання виконувати складні завдання. При цьому тільки частина дітей має характеристику пізнавальної самостійності достатнього рівня (21,2 %), що дозволяє говорити про можливість формування цієї якості в дітей старшого дошкільного віку у спеціально організованих умовах. Ці результати та аналіз психолого-педагогічної літератури дають підстави характеризувати пізнавальну самостійність тільки як її першооснови.

5. У розробленій моделі компоненти першооснов пізнавальної самостійності знаходяться у взаємозв'язку, що передбачало паралельне їх формування на кожному етапі. При цьому формування емоційно-мотиваційного компонента забезпечувалось шляхом створення доброзичливої та сприятливої атмосфери у дитячому колективі. Динаміка формування цього компонента відображає ставлення дітей до пізнавальних завдань у роботі з різним матеріалом. Зацікавленість та позитивні емоції, що виникають у дітей у процесі цієї діяльності, сприяють підвищенню рівня пізнавальної самостійності.

6. Когнітивно-змістовий компонент першооснов пізнавальної самостійності ефективно формується у процесі моделювання ситуацій на заняттях. Його становлення відбувається протягом усього процесу навчання відповідно до мети й етапу розвитку.

7. Результати дослідження засвідчують, що диференційоване проведення занять за підгрупами з урахуванням набутого досвіду конструювання, вміння опрацьовувати набуті знання у практичній діяльності та доводити справу до кінця, виявляючи наполегливість, ініціативність тощо, забезпечує формування діяльнісно-перетворювального компонента. При цьому у дітей із низьким її рівнем, але з позитивним ставленням до пізнавальної діяльності, уже наприкінці першого етапу покращуються показники пізнавальної самостійності.

8. Забезпечення єдності мислительної діяльності та практичного досвіду дітей вважається основною умовою у формуванні першооснов пізнавальної

самостійності старших дошкільників. У перебігу дослідження доведено, що при створенні виробу (конструкції) на перше місце висувається вміння оглядати, спостерігати за зовнішніми ознаками предметів. У ході спеціально організованого педагогічного процесу за експериментальною програмою старші дошкільники оволодівають пізнавальними та практичними вміннями. Цей процес потребує врахування актуального рівня розвитку дитини. Тому експериментальна методика передбачала використання індивідуальних завдань відповідно до особливостей пізнавальної діяльності дітей.

9. Експериментально встановлено, що проведення науково-методичного семінару для вихователів забезпечило їх теоретичну та практичну підготовку до впровадження експериментальної методики, удосконалило їхню професійну майстерність, за допомогою інтерактивних методів з'ясувалась значущість пізнавальної самостійності в розвитку дітей старшого дошкільного віку.

10. Ефективність впроваджених у освітній процес педагогічних умов доводить позитивна динаміка сформованості пізнавальної самостійності. В експериментальних групах з'явилися діти з високим рівнем (9,1 %) та підвищилась кількість дітей з достатнім (56,8 %). Відповідно значно менша кількість дітей із середнім рівнем (34,1 %) та відсутність дітей з низьким.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Залишаються актуальними проблеми наступності у формуванні пізнавальної самостійності дошкільників і молодших школярів, її вивчення в інших видах діяльності дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агіляр Туклер В. В. Виховання ініціативності дітей у ігровій діяльності : сучасний стан // Вісник ун-ту імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія. 2017. № 1. С. 80–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2017_1_13 (дата звернення: 08.05.18).
2. Артемова Л. В. Вчитися, граючись. URL: <https://u.to/zqRZFA> (дата звернення: 12.09.2018).
3. Базовий компонент дошкільної освіти України : наук. кер. : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. ; авт. кол-в : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В. та ін. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
4. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2-ох кн. Кн. 1.: Особистісно-орієнтовний підхід : теоретико-технологічні засади : наук. вид-ня. Київ : Либідь, 2003. 278 с.
5. Біла І. Дитина відкриває навколишній світ // Дошкільне виховання. 2015. № 6. С. 26-28.
6. Боришевский М.Й. Виховання самостійної поведінки у дітей. Київ : Знання, 2014. 48 с.
7. Брежнева О. Формування пізнавальної активності у старших дошкільнят // Дошкільне виховання. 2012. № 2. С. 12-15.
8. Венгер Л. А. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного возраста. Москва, 2006. 311 с.
9. Виховання дошкільника в праці / З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. 2-е вид., стер. Київ, 2002. 112 с.
10. Выготский Л.С. Психология развития человека. Москва : Смысл; Эксмо, 2005. С. 191-520. URL: http://yanko.lib.ru/books/psycho/vugotskiy-psc_razv_chel-7-myshlenie_i_rech.pdf (дата звернення: 17.10.2018).
11. Гавриш Н.В. Теоретичні засади проблеми дитячої творчості // Педагогіка і психологія. 2007. № 4. С. 124-129.

12. Галайда С. Конструювання з паперу // Палітра педагога. 2014. № 1. С. 21-23.
13. Голота Н.М. Формування художніх і конструктивних умінь у майбутніх вихователів дошкільних закладів : автореф дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2000. 20 с.
14. Голуб О.В. Формування самостійності молодшого шкільного віку шкіл-інтернатів для дітей-сиріт у позаурочній діяльності : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.08. Бердянськ, 2004. 215 с.
15. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с. URL: <https://u.to/f8RZFA> (дата звернення: 10.12.2017).
16. Гросс К. Психологія гри. URL: https://stud.com.ua/53581/psihologiya/igrova_diyalnist (дата звернення: 11.06.2018).
17. Гураш Л. Конструктивна діяльність дворічних // Дошкільне виховання. 2008. № 1. С. 28.
18. Демидова Ю. О. Визначення рівня сформованості пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності // Педагогічний дискурс. 2012. Вип. 13. С. 76-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/0peddysk_2012_13_19 (дата звернення: 17.03.2018).
19. Демидова Ю. О. Формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності : автореф. дис... канд. пед. наук; Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2007. URL: <https://u.to/fqRZFA> (дата звернення: 15.03.2018).
20. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) // Дошкільне виховання. 1994. № 2. С. 3-5. URL: <https://sites.google.com/site/smcprofil/materials/normative> (дата звернення: 5.02.2018).

21. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років : наук. кер. Проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол. : Г.В. Беленька, О.Л. Блгініч, Н.І. Богданець-Білокаленко та ін. ; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. Київ : Київ, ун-т ім. Б.Грінченка, 2016. 304 с. URL: [https://mon.gov.ua/storage/app /media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf) (дата звернення: 17.04.2018).
22. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посібн. / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Карасьова та ін.; за ред. Т.О. Піроженко. Київ, Кіровоград : Імтек-ЛТД, 2014. 272 с.
23. Друзь З.В., Бугрій О.В. Завдання для інтелектуального самовдосконалення молодших школярів // Початкова школа. 1994. № 3. С. 18-20.
24. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
25. Жулідова Л. Інтелектуальні ігри в розумовому розвитку дошкільнят // Дошкільнє виховання. 2008. № 2. С. 14-15.
26. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ, 2010. С. 3-15.
27. Захарова Н. Пізнавальні завдання формують в учнів загально-пізнавальні вміння // Початкова школа. 2007. № 1. С. 67-70.
28. Индивидуальный подход к детям в воспитательно-образовательной работе детского сада / под ред. Котырло В.К., Кулачковой С.Е. Киев, 2006.
29. Івершень А. Конструювання з паперу // Палітра педагога. 2009. № 3. С. 16-20.
30. Калита Ю. Для розвитку пізнавальної сфери // Дошкільнє виховання. 2011. № 10. С. 29.
31. Калошин В.Ф. Пошукова активність – основа творчості // Обдарована дитина. 2010. № 3. С. 2-5.
32. Карасьова К., Піроженко Т. Ігровий простір дитини : наук.-вироб. вид. / ред. : Т. Вороніна та ін. Київ : Шк. світ, 2011. 128 с.

33. Кірдода Л. Формування самостійності у трудовій діяльності // Дошкільне виховання // Палітра педагога. 2005. № 2. С. 26-27.
34. Кісельова С. Гра як педагогічне явище // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2015. № 7/8. С. 30-37.
35. Кириченко О. Як підвищити працездатність дошкільнят // Дошкільне виховання. 2008. № 8. С. 24-25.
36. Коваленко А. Гра – ключ до пізнання : Сюжетно-дидактичні ігри для дітей раннього віку // Палітра педагога. 2015. № 5. С. 25-27.
37. Кононко О.Л. Розвиток самосвідомості як запорука особистісного зростання дошкільника // Дошкільне виховання. 2009. № 10. С. 3-5.
38. Косенко М. Лісова галявина. Неординарне заняття для старших дошкільнят // Дошкільне виховання. 2007. № 10. С. 28-29.
39. Костюк Г.С. Некоторые аспекты взаимосвязи обучения и умственного развития // В книге учебно-воспитательный процесс и психическое развитие. Київ, 1989. С. 415-421.
40. Котелянець Н., Скриннік С. Творче конструювання розвиває інтелект // Дошкільне виховання. 2005. № 8. С. 12-14.
41. Котырло В.П., Дуткевич Т.В. Роль совместной деятельности в формирование познавательной активности дошкольников // Вопросы психологии. 1991. № 2. С. 48-50.
42. Кравець Н.П. Формування навичок самостійного навчання в учнів допоміжних шкіл // Педагогіка і психологія. 2005. № 2. С. 113-120.
43. Крок за кроком в Україні : посіб. для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / Л.В. Артемова, О.І. Кульчицька, Н.М. Голота, Г.В. Сухорукова ; наук. ред. Л.В. Артемової ; під заг. ред. С. Чередниченко. Київ : Кобза, 2006. 384 с.
44. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія: в 2-х ч. Частина перша. Концепції, проектування, технології створення. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. 320 с.

45. Кузьменко В. Словничок психолога. Самостійність // Дошкільне виховання. 2009. № 11-12. С. 28-30.
46. Ладивір С. Плекаймо дослідників і мудрих мислителів // Дошкільне виховання. 2004. № 5. С. 3-6.
47. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения : в 2-х т. / под. ред. В.В. Давыдова, А.А. Леонтьева. URL: <http://yanko.lib.ru/books/psycho/leontyev-psychology.htm> (дата звернення: 15.03.2018).
48. Литвиненко І. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності // Дошкільне виховання. 2005. № 4. С. 22.
49. Марочко Г. Від навчання до самостійної гри // Дошкільне виховання. 2004. № 11. С. 8-9.
50. Маршинська В. Лісові ігри // Дошкільне виховання. 2008. № 10. С. 20-21.
51. Методи вивчення психічного розвитку дитини – дошкільника : метод. посіб. для педагогів, практ. психологія, студ. серед. і вищ. пед. закл. / С.Є. Кулачківська (наук. ред), Т.О. Піроженко, Л.Г. Подоляк та ін. Київ : Світич, 2003. 40 с.
52. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку : автореф.дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 41 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/15510> (дата звернення: 08.05.18).
53. Національна доктрина розвитку освіти URL: https://pidruchniki.com/15970122/pedagogika/natsionalna_doktrina_rozvitku_osviti_vityag (дата звернення: 5.03.2018).
54. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста / под ред. Д.Б.Элькониной, А.П. Венгера. URL: <http://clc.am/oRUQOA> (дата звернення: 20.05.2018).
55. Павелків Р. В., Цигипало О. Дитяча психологія : підручник. 2-е вид. Київ : Академвидав. 2015. 400 с.

56. Покровський Є. Дитячі ігри з педагогічної точки зору // Дошкілля. 2013. № 3. С. 4-7.
57. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
58. Попович О. М. Підготовка майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку дис. ... кан-та пед. наук : 13.00.04 / Мукачівський державний університет. Тернопіль, 2017. 221 с. URL: <http://clc.am/nTQGlw> (дата звернення: 21.02.2018).
59. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч.2. Від трьох до шести (семи) років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.
60. Проскура О.В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками : навч. посіб. для студентів пед. факультетів. Київ : Освіта, 2004. 199 с.
61. Психологічний словник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki/slov.htm (дата звернення: 10.08.2018).
62. Психология XXI века : учебн. для вузов / под ред. В. Н. Дружинина. Москва : ПЭРСЭ, 2003. 863 с. URL: http://clc.am/Q5_pGw (дата звернення: 12.04.2018).
63. Савченко О.Я. Развитие познавательной самостоятельности младших школьников. Київ : Рад. шк. 1982. 176 с. <http://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/183/273> (дата звернення: 23.04.2018).
64. Суравицька М. Вплив гри на розвиток особистості молодших школярів // Молодь і ринок : наук.-пед. журн. / Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. Дрогобич, 2014. № 2. С. 170-174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_2_34 (дата звернення: 08.05.18).

65. Сухомлинський В. Вибрані твори у 5 т. Т. 1. Київ. 1997. URL: http://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/xrestomatia/sukhoml_100porad.pdf (дата звернення: 15.03.2018).
66. Теорія та методика співпраці дитячих навчальних закладів з родинами : навч.-метод. посіб. / уклад. Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 116 с.
67. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості : навчально-методичний посібник / укладач Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2015. 188 с.
68. Титаренко О.А. Чарівний світ оригамі // Бібліотечка вихователя. 2003. № 11-12. С. 1-5.
69. Ткачук Т. Радість пізнання // Дошкільне виховання. 2002. № 9. С. 10-11.
70. Трофімов Ю.Л. Психологія. Київ : Либідь, 2001. 560 с.
71. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленькая, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька та інші; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.
72. Формування інноваційного простору дошкільної освіти : наук.-метод. посіб. / упоряд. Н.В. Любченко, О.А. Прокопенко, А.С.Виноградова; за ред. Є.Р. Чернишової. Київ : Ун-т менедж. освіт НАПН України. 2012. Ч. 1. 112 с.
73. Формування педагогічної культури батьків у сучасних умовах : наук.-метод. зб. / відп. ред. В.Г. Постовий. Київ : ІЗМН, 2008. 80 с.
74. Эльконин Д.Б. Психология игры. https://bookap.info/book/elkonin_psihologiya_igry/ (дата звернення: 5.06.2018).